

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN VAMMAISTEN HENKILÖIDEN IHMISOIKEUSKOMITEA

Aihe: Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean kokous 4/2021
Aika: **Keskiviikko 26.5.2021 klo 13–16**
Paikka: Etäkokous Teams-sovelluksella

Osallistajat: Antti Teittinen
Pirkko Mahlamäki (13:00-14:52)
Yrjö Mattila (14:00-)
Markku Jokinen
Sari Kokko (14:56-)
Pirkko Justander
Anssi Karhu
Minna Verronen (EOA)
Mikko Joronen (IOK)
Emmi Kupiainen (IOK, siht.)

Kokouksen asialistaluonnos

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13:07.

Kokouksen asialista hyväksyttiin.

2. Edellisten kokousten pöytäkirjojen hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

3. Kokouksen teemakeskustelu: hallitusohjelman seuranta

Kokouksessa keskusteltiin jäsenten ja asiantuntijajäsenten havainnoista ja huomioista liittyen hallitusohjelman vammaispoliittisten kirjausten etenemiseen.

Keskustelussa nousi esiin saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyviä haasteita. Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma -hankkeesta huolimatta esimerkiksi Helsingin yliopiston Sisu-järjestelmä ei ole saavutettava. Tämä on tyypiesimerkki siitä, että saavutettavuutta ei ajatella suunnitteluvaiheessa, vaan reagoidaan jälkikäteen.

EU:n esteettömyysdirektiivin täytäntöönpano on edennyt hitaasti. Direktiivi pitäisi olla täytäntöön pantuina jo vuoden päästä. Täytäntöönpanon etenemiseen on kiinnitettävä huomiota. Keskustelussa nostettiin esiin, että jos esteettömyyden edistäminen jää pelkästään EU-direktiivien varaan, jää julkinen liikenne ja rakennettu ympäristö monilta osin sääntelyn ulkopuolelle. Todettiin, että esimerkiksi VR ei ole tehnyt tarpeeksi esteettömyyden edistämiseksi. EU-tasolla tapahtuu paljon EU:n vammaisstrategian mukaisia edistämistoimia, mutta vaikuttaa sille, että niiden kansallinen täytäntöönpano takkuu. Tulisi tehdä selväksi, että puutteellinen esteettömyys on syrjintäkiellon vastaista toimintaa, ja esteettömyystoimia on velvollisuus tehdä lain vaatimalla tavalla.

Viittomakielilain arviointi ja perusopetuslain päivittäminen viittomakielilain mukaiseksi on käynnissä. Viittomakielisten lasten on hankala saada opetusta viittomakielellä. Asiasta on keskusteltu muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, mutta ministeriö on haluton osallistamaan vammaisia henkilöitä lakien uudistuksien suunnitteluun. Lakien on kuitenkin oltava vammaisyleissopimuksen mukaisia. Vaikka opetukseen liittyvät viittomakielisiä koskevat kirjaukset eivät ole menneet eteenpäin, on edistystä tapahtunut muualla. Esimerkiksi suomenruotsalaisen viittomakielien elvytystyö on pitkällä ja siihen on varattu rahaa. Myös kuurojen historian vääryyksiä koskeva sovintoprosessi on mennyt eteenpäin.

Vammaispalvelulaki etenee tiivistähtisesti. Valmisteluissa on järjestetty kuulemisia, ja ensimmäisiä pykäläluonnoksia on tulossa pian.

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta on seurattava tarkasti. Uudistustarpeista on valmistunut arviointiraportti¹. Komitean mielestä yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa on tärkeää nostaa esiin syrjintäsuojan parantaminen ja työelämäsyryjinnän taso. Esimerkiksi uuden Tavoitteena syrjimätön työelämä -selvityksen² mukaan nykyiset rekrytointisyrjinnän vastaiset toimet eivät toimi.

Ruotsista lähtöisin oleva järjestely kehitysvammaisten ja osatyökykyisten työllisyyden edistämiseksi, ns. Välittäjä Oy, etenee. Tällä hetkellä ei ole vielä tarkkaa tietoa yhtiön toiminnasta. Välittäjä oy:n lainsäädäntöä tehdään nopealla aikataululla, mikä saattaa olla riski onnistumiselle. Yhtiön toimintaa suunnittelemassa on ilmeisesti ollut VATE-säätiön edustajia ja kehitysvammaisten edustajista koostunut taustaryhmä. Siitä ei ole tarkkaa tietoa, onko suunnitteluun osallistunut vammaisia henkilöitä. Toiminta on tarkoitus aloittaa 1000 kehitysvammaisen asiakkaan kanssa, mutta tulevaisuudessa on mahdollisuus kasvattaa toiminta koskemaan laaja-alaisesti eri vammaisryhmiä. Kokouksessa nostettiin esiin huoli siitä, että tarkoittaako Välittäjä oy:n kehittäminen palkan ja eläkkeen yhteensovittamisen unohtamista, tai sitä, että ongelman ajatellaan olevan ratkaistu Välittäjä oy:n kehittämisellä.

Nuorisotakuutyöryhmä pyrkii edistämään alle 30-vuotiaiden työelämäosallisuutta ja sen tavoitteena on osoittaa nuorelle työpaikka kolmen kuukauden sisällä valmistumisesta. Tässä työryhmässä ei ole vammaisedustusta ollenkaan, mikä on merkittävä puute. Työelämän kokonaisuudessa positiivista on se, että työ- ja elinkeinoministeriö on ottanut aktiivisen osan työelämän parantamiseen eteen. Ministeriöllä on työn alla muun muassa tiekartta siitä, miten Anni Kyröläisen selvityksessä³ annetut suositukset pystytään toteuttamaan lyhyellä aikavälillä. Lisäksi ministeriössä on suunnitteilla rakenteellisia ja lainsäädännöllisiä uudistuksia.

Komitean näkemyksen mukaan tulkklauslain kokonaisarviointi takkuaa. Sote-uudistuksen toimeenpano on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla ja siihen osallistetaan vammaisjärjestöjä vain satunnaisesti. Kuurojen liitto on tehnyt töitä saadakseen huomionsa läpi, mutta niitä ei olla otettu huomioon. Viittomakieliltä ei tunnusteta palvelukielenä. Kunnilla ei ole tarpeeksi perus- ja ihmisoikeusosaamista, joten vastuuta säilytetään muualle.

VALAS III on ongelmallinen viittomakielien näkökulmasta, koska kielellisten oikeuksien merkitystä ja vammaisyleissopimuksen artiklaa 2 ei tunneta riittävästi. Sosiaali- ja terveysministeriön henki tuntuu olevan se, että viittomakieliset syrjäytetään usein. Inklusion katsotaan olevan enemmän ideologiaan liittyvää kuin laista tuleva velvollisuus. Viittomakieli tulisi ottaa mukaan kaikkien, mutta sen mukaan ottoa ei haluta toimeenpanna.

¹ [Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Aidosti yhdenvertaiset – Yhdenvertaisuuslain arviointi](#)

² [Tavoitteena syrjimätön työelämä -hankkeen verkkosivut; Hankkeen julkaisu 'Rekrytointisyrjintä ja sen vastaiset keinot'](#).

³ [Anni Kyröläisen selvitys](#)

Todettiin, että viittomakieli perusopetuksessa on tulossa subjektiiviseksi oikeudeksi, mutta opettajilla ei ole materiaalia viittomakieliseen opetukseen. Oppivelvollisuuteen liittyvä tieto muun muassa saatavilla olevista tuista ei saavuta vammaiskenttää, vammaisjärjestöjä ei osallisteta korkeakouluissa ja opiskelijat joutuvat hakemaan itse tulkkauksen kelasta. Tätä asiaa ja sen rahoitusta ehdotettiin aiheeksi tuleviin kokouksiin.

Keskustelussa nousi esiin yhteinen kokemus siitä, että vammaisjärjestöt otetaan usein mukaan vasta sitten, kun järjestöt itse muistuttavat osallistamisesta. Vammaisjärjestöt paremmin tuntevat saattavat ottaa mukaan vammaisjärjestöjä, mutta jos vammaisjärjestöt eivät olisi itse aktiivisia, ne jätettäisiin osallistamatta. Erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriö osallistavat huonosti.

Osallistamisteema on kahden tason asia: yleisellä tasolla on hallitusohjelmakirjaukset ja vammaisten mukaan ottaminen hallitusohjelmatasolla. Käytännön tasolla on valtion kirjauksia, jotka koskevat vammaisia henkilöitä ja se, miten vammaisten henkilöiden osallistaminen mahdollistetaan alusta loppuun. Vammaiset henkilöt tulisi osallistaa molemmissa tasoissa. VIOK:lta tarvitaan tästä ulostulo. CRPD-komitean yleiskommentin no. 7⁴ kääntäminen palvelee hyvin tätä tarkoitusta, sillä käännöksen julkaisemisen yhteydessä voidaan laatia asiaa koskeva tiedote.

Hallitusohjelman seurantaan liittyvän keskustelun pääpointit:

- Saavutettavuusasiat: vallitseva ilmapiiri, saavutettavuus ja esteettömyys laista tulevia velvollisuuksia ja velvollisuuden rikkominen on syrjintäkiellon vastaista, esteettömyysdirektiivi ei kata kaikkia alueita.
- Viittomakielisten henkilöiden haasteet ja positiiviset kehitykset.
- Välittäjä oy ja siihen liittyvä tematiikka.
- Vammaisten henkilöiden osallistaminen heitä koskevien hankkeiden ja lainsäädännön suunnitteluun ja toteutukseen.

4. Yleiskommenttien käännökset

Kokouksessa keskusteltiin CRPD-komitean yleiskommenttien käännöksestä ja niiden julkaisusta. Tällä hetkellä kaksi yleiskommenttia, no. 6⁵ ja no. 7, ovat käännetty. Yleiskommentti no. 7 on saatu taittoversio, joka menee kommenttien jälkeen korjattavaksi. Yleiskommentti no. 6 ei ole vielä taitossa, sillä sen käännöksen tarkastamisessa on vielä haasteita.

Yleiskommentissa no. 6 käytetään termiä equality, joka voi tarkoittaa joko tasa-arvoa tai yhdenvertaisuutta tai molempia. Kokouksessa pohdittiin, pitäisikö käännöksessä puhua kaikkialla tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta yhdessä. Termin ongelma tulee vammaisyleissopimuksen artiklan 5 käännöksestä, jossa "equality and non-discrimination" eli yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys on käännetty "tasa-arvo ja yhdenvertaisuus" -termein. Tasa-arvo on terminä korvannut syrjimättömyyden, mistä johtuu tasa-arvo -termin käyttämiseen liittyvät ongelmat.

Termin "forced corrective disability treatment" käännökselle annettiin kokouksessa hyviä vaihtoehtoja: "tahdonvastainen lääketieteellinen toimenpide" (jolla pyritään muuttamaan ihmisen ulkonäköä niin, että vamma ei näy), "tahdosta riippumaton lääketieteellinen toimenpide" ja viittomakielellä olemassa oleva termi "korjaava toimenpide", jolla on pitkä historia.

⁴ [CRPD-komitean yleiskommentti no. 7 YK:n verkkosivuilla](#)

⁵ [CRPD-komitean yleiskommentti no. 6 YK:n verkkosivuilla](#)

”Condition” ja ”disease” -termeistä: usein käytetään termejä vamma tai pitkäaikaissairaus tai eritavoin vammaiset ja pitkäaikaissairaavat henkilöt.

Kokouksessa päätettiin julkaista ensin yleiskommentti no. 7 syyskuun alussa ja yleiskommentti no. 6 myöhemmin syksyllä, kun yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus on käynnissä. Molempien yleiskommenttien yhteydessä julkaistaan tiedote. Tiedotteet kirjoitetaan niin, että VIOK:n jäsenet ja asiantuntijajäsenet kirjoittavat 3-5 asiaa, jotka haluavat nostaa esiin tiedotteissa. Näistä kerätään eniten esiintyvät teemat tiedotteeseen niin, että kaikkien mielipiteet huomioidaan.

5. Muita ajankohtaisia vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyviä asioita

Suomen Akatemia on myöntänyt Disability and Dignity -tutkimushankkeelle (Itä-Suomen yliopisto) ison rahoituksen.

Vammaiset ihmiset kansalaisina -kirja julkaistaan syksyllä. Kirja sisältää muun muassa kysymyksiä vammaisuudesta oikeudellisena kysymyksenä, taloudesta, vammaisista henkilöistä asiakkaina.

6. Keskustelu syksyn kokousten teemoista

Syksyn teemoiksi ehdotettiin:

- Koulutusteemaa, johon pyydetään mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön edustaja (elokuun lopun kokous, tässä kokouksessa tarkempaa keskustelua loppusyksyn kokouksista)
- Vammaispalvelulain uudistamista ja sote-uudistusta
- Vammaistutkimusta.

Ensimmäinen kokous on elokuun loppupuolella. Mahdollisuus neljään kokoukseen syksyllä.

Kokoukset järjestetään ainakin alkusyksystä todennäköisesti etäkokouksina. Myöhemmin syksyllä voi olla mahdollista järjestää niin sanottuja hybridikokouksia, joissa voi olla mukana joko etänä tai läsnä. Päätetään tilanteen mukaan syksyllä.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:25.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtävänä on:

*- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä
perus- ja ihmisoikeusasioita;*

*- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelma ja keskuksen
vuotuinen toimintakertomus;*